

Romportl, Simeon

Na prahu 21. století

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2001, vol. 50, iss. A49, pp. [5]-13

ISBN 80-210-2600-6

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101774>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

SIMEON ROMPORTL

NA PRAHU 21. STOLETÍ

Průkopníci strukturalismu zdůrazňovali, že nová jazykověda má být odpovědí na otázku ontologickou. Rozumělo se, že dřívější jazykověda se s ontologií jazyka mýjela, což posvědčovalo módu distancovat se od jazykovědného odkazu 19. století. Přesto byla právě jazykověda 19. století ontologická přímo bytostně, toliko nepresentovala svůj ontologický přínos explicitně, nýbrž v kontextu široce založených studií materiálových anebo pečlivých úvah noetických. Dodatečná systematisace ontologických poznatků jazykovědy 19. stol. by proto byla mohla být dobrým začátkem pokroku ve století dvacátém, kdyby se vývoj nebyl vydal cestou rigorosní antithese.

Ve 20. stol. se totiž začalo věřit, že bytí jazyka není v jeho genesi, nýbrž v jeho současnosti. Na toto centrum securitatis se měla – aspoň pro začátek – soustředit ontologie jazyka, aby se nedala zavést na periferii, tak jako – jak se věřilo – jazykověda 19. stol. Koncentrace však nakonec vyzněla jako zúžení – abstrahování od souvislostí vedlo k hypostasování předmětu aktuální tematiky, takže ontologii zbyl jen konstrukt znaku, jako stavební kámen nové jazykovědy. Ten se však zcela logicky stal stavebním kamenem sémiotiky, nauky stejně vykonstruované jako pojem znaku, která dodnes vytlačuje z odvěkých posic jazykovědu, nauku o skutečných jazycích. V podtextu sémiotisované jazykovědy jako by zaznívala i kritika přirozeného jazyka. Otevřeněji už vystupuje v oblasti jazykové kultury, obzvláště ve sféře normalisace jazyka.

Příliš explicitně a asertivně formulované výchozí these předchůdců a zakladatelů strukturalistické jazykovědy symptomatizují ono napětí, jež můžeme pozorovat u všech disciplín, které studují způsob existence samovyvíjejících se soustav. Principiálně jde o rozpor mezi imanentismem a transcendentalismem, který je v evoluční nauce, zvláště pak v její oblasti orientované biologicky, traktován jako polarita evolucionismu a kreacionismu. Je třeba dodat, že vedle kreacionismu etického, motivovaného úctou ke stvoření – potažmo pak ke stvořiteli –, existuje také kreacionismus antropocentrický, který složitě fungující ústrojenství přijímá jen jako danosti. Kongruentní s oběma typy kreacionismu je funkcionalismus – buď slouží explikaci záměrů prozřetelnosti se zkouma-

nou daností, nebo testování a hodnocení danosti, od něhož už je jen krok ke kreaci vlastní. Tvůrcem se zde pak stává člověk a „transcendence“ nepřesahuje dimenze uvažování účelového. Historie např. je svědkem častých případů kreace rozmanitých struktur sociálních, ale také může být svědkem případů jejich šlechtěné evoluce. V tomto ohledu je příznačná pro pragmaticko-kreacionistický pohled na genesi jazyka novodobá (nikoli antická) schematisace ontologie jazyka jako *sui generis* konvence.

Jazykověda 20. století zůstala tak dlužna předání a rozhojnění odkazu 19. století. Přelom věků je příležitostí k zamyšlení nad tím, jakými cestami se má jazykověda vydat ve století právě začínajícím. Bylo by záslužné zamyslet se – byť to bylo se zpožděním jednoho věku – jednak nad tím, co sliboval vývoj jazykovědy století devatenáctého, jednak nad naléhavými problémy, jež před obor staví aktuální stav vědy na jedné straně, a lidské společnosti na straně druhé.

Současná společnost, drcená expansí reálií a desorientovaná vizemi lidstva bez jazykových bariér, postrádajíc autority nad jazykovou kulturou, rozvrácená ve svém jazykovém povědomí dlouhodobě klesající pozorností školy i lavinovitě se snižující úrovní vyjadřování ve všech oblastech života, bere za vděk populistickým chlácholením liberálního typu a snadno akceptuje rovnítko, které se módně klade mezi správnost a frekventovanost. S přijímáním statistické normy se žel setkáváme i ve sféře odborné – v jazykovědě, psychologii, biologii, medicíně atd. u výzkumníků zaměřených na masové zpracování dat; ti si často neuvědomují, že jejich výzkumy nejsou určeny přímé aplikaci, nýbrž náročnému zpracování teoretickému.

Snaha správně orientovat jazykovědu vůči ostatním vědním disciplinám a rektifikovat tak její axiomatiku selhává na tom, že současná jazykověda neumí najít samu sebe, neboť navzdory ontologicky laděným manifestům z prvních desítek 20. století postrádá právě současná jazykověda ontologický základ. Spektrum jejích zájmů přesahuje prvotně deklarovanou tematiku jazykového znaku snad jen problematikou notace jazykových struktur, která ovšem představuje nejtechničtější část jazykovědné *m e t o d o l o g i e* – proto největší mezioborový zájem směřuje k matematice, především k teorii grafů a některým směrům v oboru algebry, které disponují nebo jsou schopny disponovat formálním aparátem použitelným k modelování jazykových struktur. Častá je ontologisace metody – v určitých typech matematických struktur se v lepším případě vidí princip jimi zobrazovaných struktur jazykových (ovšem bez možnosti uplatnění jinde než v aplikované lingvistice), v horším případě se tyto matematické struktury považují přímo za struktury jazykové (jazykovědné).

Cesty jazykovědy 20. stol. jsou tak na hony vzdáleny programu, jaký vytyčovala jazykověda století devatenáctého. Není to však zvláštnost toliko dvacátého století, neboť předmět jazykovědy zužují všechny školy typu transcendentalistického, a transcedentalismus dominoval také před 19. stoletím. U škol jazykovědy 17. a 18. stol., tzn. jazykovědy racionalistické, se napařád setkáváme s oběma typy kreacionismu, které jsme zmiňovali v úvodu. V jazykovědě strukturalistické se pak vrací „kreacionismus“ typu druhého. (Jestliže se však za racionalismu soustřeďuje pozornost na to, jak fungují v jazycích zákony klasické logiky, vě-

nuje se strukturalismus mnohem více výstavbě jazykové formy.) Toliko o jazykovědě 19. stol. lze tedy tvrdit, že nebyla ani kreacionistická, ani ortodoxně racionalistická. Proto jí ani nebylo zapotřebí jazyk hypostasovat. Za to jej směla užít v souvislostech a dimensích jeho způsobu existence, tzn. anthropologicky a kulturně anthropologicky. Díky své filosofické erudovanosti uměli přitom jazykovědci 19. stol. do té míry udržovat od anthropologických disciplin odstup, že jim jejich zájem o tyto discipliny nikterak nebránil správně vymežit specifikum přirozeného jazyka (Schleicher, 1848, 1860).

Takto spontánně vznikající ontologie jazyka nemohla samozřejmě nevstoupit do dimense genetické. Plynulý proces geneze se nakonec ukázal být tím nejvlastnějším trvalým charakteristikem každého jazyka. V dimensi času se simultánně odehrává obsáhlý s o u b o r nepřetržitých pomalých proměn, což vnucuje otázku, jaká je povaha sil, které inerci průběžně porušují. V odpověď se nabízejí analogie s těmi obory, které už mají svůj specifický způsob ireversibilního pohybu probádán. V jazykovědě se zprostředkovaně vysvětluje vývojový pohyb přirovnáním k působení exaktně formulovaných zákonů biologických (nicméně se princip obou pohybů často i ztotožňuje), zatímco biologie vysvětluje princip vývoje biologického analogií i principiálním ztotožněním se způsobu pohybu v přírodě neživé (Schleicher, 1848; Schwann, 1839).

Už podle Schleichera a po něm podle mladogramatiků mají určité změny v jazycích charakter procesů přírodních: probíhají dle exaktně formulovatelných zákonů, jejichž působení „není závislé na lidské vůli“ (Schleicher, 1848; 1850). I když nepoužil tohoto termínu, definoval tím vlastně Schleicher poprvé pro sféru jazyka vývojovou determinantu, tedy kategorii, která b i o l o g i i časem dovedla až ke konceptu genu. Biologie ovšem dospěla – díky tomu, že v biosféře výrazně převažují procesy kausální – k absolutisaci genu jako kausální determinanty. Situace jazykovědy je však značně odlišná, protože v jazyce má mnoho vývojových procesů evidentně charakter finální a u mnoha jiných nelze kausálnost spolehlivě prokázat, srov. Romportl, 2000. (Finální motivace je samozřejmě zprostředkovávána subjektem, nicméně může jít o standardní souhru struktury lidského substrátu jazyka se strukturou toho kterého idiomu. Místo determinanta se zde nabízí název finála, důležitější však je umět všechny standardní faktory a stereotypy formativních procesů zobecnit. Proto zůstáváme i zde u termínu determinanta. Ten má již v evoluční nauce svůj zavedený význam. Kromě toho užívá v jazykovědě (zcela ojediněle) termínu determinanta i pro finální vývojové faktory v jazyce G. A. Klimov, o němž bude zmínka níže. Nicméně tušil, jak se zdá, problematiku spektra vývojových determinant i Schleicher, např. když zdůrazňoval význam reflexe jazykových prostředků pro jazykovou kulturu, viz Schleicher, 1860. Vinou této parciálnosti výskytu kausálních determinant ve vývoji jazyka se nepodařilo v jazykovědě k universálnímu evolucionistickému pojmu determinanta dospět.

Až ve druhé polovině 20. stol. dospívá k pojmu a názvu determinanta jazykovědec G. A. Klimov na základě využití poznatků ruské kavkazologie (Klimov, 1973; 1977). Pojmově však mate, že je u něho koncept determinanta zúžen jen na determinantu stojící na vrcholu pyramidy vývojové relevance: Determinanta je pro něj pouze jedna, a ta – třeba v několika stupních po sobě – de-

terminuje další (sub)determinanty. Mezi determinantami v našem pojetí tedy podle Klimova existují vztahy funkční subordinace (funkční zde znamená „uplatňující se při vývojových procesech“). Teprve „determinanty“ poslední instance u Klimova determinují jednotlivé vývojové procesy.

Jazykovědci devatenáctého století si mnohem více než jiní byli vědomi poslání svého oboru. Byli přesvědčeni, že vyspělost oboru se v konečné fázi měří jeho kompetentností na poli jazykové kultury (Schleicher, 1860), ale rovněž nepouštěli ze zřetele, že jazyková kultura je sférou a p l i k a c í výzkumu základního (pokud samozřejmě došel tak daleko, aby byl schopen tuto primárně pragmatickou sféru modifikovat). Protože ctili kontinuitu, navazovali výzkumem na tradici, ale také nastiňovali další program. Svě poznatky nazírali sub specie dlouhodobého výzkumného plánu a uměli charakterisovat etapu svého výzkumu i prozatímní míru jeho aplikační kompetence. Počítali s tím, že po etapě poznávání fylogeneze formy má následovat etapa poznávání její ontogeneze (Schleicher v tomto bodě dovedl anticipovat etologický pojem obligátní edukace a vymezit jeho ontologický význam), že po součastné etapě poznávání geneze formy má následovat studium geneze funkce, která má být nejprve zkoumána v souvislostech vnitřních, a posléze v souvislostech vnějších. Tento program měli metodologicky zdůvodněn. Vědomi si provisornosti svého soudobého poznání a znající rizika ireversibilních událostí, ale i nářečně integrační schopnost recentních formací, nabádali k jazykově kulturnímu konservatismu (Schleicher, 1849; 1850; 1860). Také proto, že struktury trvají jen díky tomu, že vznikly, že jsou jen průměty své geneze. Na tom všem byla postavena i ontologie jazyka, který svým způsobem bytí a svou konstitucí představuje sui generis evolvující a reprodukující se, nicméně stabilní entitu. Jeho vývojové proměny nebyly jen registrovány, ale i hodnoceny – opět hlavně s ohledem na jazykovou kulturu (Schlegel, 1808; Schleicher, 1850; 1860).

Přes četné chyby a omezenost dané dobovým kontextem (spočívající hlavně v tom, že vedli příliš dalekosáhlé paralely s Darwinovým učením o přírodním výběru, jimiž příliš pohotově reagovali na vyjití jeho převratného díla (Schleicher, 1863; Scherer, 1868), když sami byli již dříve dospěli k lingvisticky čistému fundamentu evoluční jazykovědy) vybudovali čelní jazykovědci 19. stol. alternativu všech jazykovědných směrů mechanistických – tou je pohled genealogický, který je zároveň páteří heuristiky. Objevíli genus proximum nosných zákonitostí jazyka – tím jsou zákonitosti vývoje samoregulujících se soustav (dnes bychom je zúžili o některé faktory konstituující zákonitosti etologické). Naznačili také, který základní faktor se má stát stěžejním předmětem evolučního bádání: původně to byla pro všechny evoluční disciplíny determinanta (Schleicher, 1848; Romportl, 2000). Za jádro ontologie jazyka i jeho geneze označili ontogenesi (Schleicher, 1865); nazírali ji sub specie obligátního učení (příčemž odlišili učení obligátní od učení fakultativního) a anticipovali tak základní kategorie etologické.

Tímto příspěvkem jsme jen chtěli připomenout bohaté výsledky jazykovědy 19. stol., zvláště v oboru ontologie jazyka, a ozřejmit, že tyto výsledky nejsou antikvovány pokrokem v jazykovědě, neboť jazykověda 20. stol. žádnou novou ontologii jazyka nevytvořila, a tudíž zde ponechala jazykovědě 19. stol. poslední slovo. Po uplynutí století nebude snadné poselství věku předminulého na-

slouchat a rozumět, tak aby na ně bylo možno navázat, tak abychom si je dovedli promítnout do součastného kontextu poznání, tím méně pak tak, abychom z něho dovedli vyvodit badatelské důsledky. Bude zapotřebí monografické práce, která by nám je přetlumočila. Autory 19. stol. by nejlépe uctil ten, kdo by takovýto přiměřeně orientovaný a obsáhlý výzkumný projekt zorganizoval a uskutečnil. Nejde však jen o uctění epochálních jazykovědců, jakými byli Franz Bopp, August Schleicher, Johannes Schmidt, Friedrich Schlegel, Wilhelm Scherer, Karl Brugmann, Berthold Delbrück, Jan Gebauer a řada jiných, nýbrž o věc naléhavé potřeby, protože jazykověda v současné době pro fatální zaostávání přestává sloužit jazyku. Tím se liší od jiných vědních oborů, např. od ekologie.

V jednom směru však lze pokročit i s dosavadními kusými a rámcovými znalostmi ontologie jazyka: lze iniciovat výzkum onotogenese jazyka na bázi ontologie uznávající za genus proximum jazykových zákonitostí zákonitosti etologické. Současný stav znalostí shromažďovaných sice s jinými než jazykovědnými perspektivami, zvl. s perspektivami biologickými, lékařskými a psychologickými, jakož i současný stav techniky nám pro to vytváří vhodné předpoklady. Pokusíme se konkretisovat, jak by takový projekt měl nebo mohl vypadat, kdyby byl zahájen v roce 2001. Byl by tím zároveň učiněn první konkrétní krok k překlenutí stoletého hiátu – přímo v centru nejaktuálnější aplikační potřeby, kterou by nebylo nikdy možno pokrýt dokonale bez fundamentu v ontologické oblasti jazykovědy.

Pokusím stanovit na interdisciplinárním základě normu růstu jazykové kompetence dítěte ontologická orientovanost vesměs schází, a tak zůstávají spíše jen dílčími sondami. Předpokládaný projekt proto vychází z problematiky konkrétně logické dispozice zkoumané oblasti a k tomuto tematiku přináší argumentaci, dovozující, že je přirozený jazyk lidských etnických populací především systémem etologickým, byť *sui generis*. Tím je dána i axiologická struktura výzkumných zájmů a volba metod. V popředí mají pochopitelně být všechny aspekty způsobu geneze a způsobu existence jazykových nebo pro jazyk relevantních dovedností vznikajících obligátním učením, neboť právě v dovednostech vznikajících obligátní edukací se prolíná exprese předpokladů daných genetickým kódem děděným biologicky s expresí předpokladů zakódovaných a děděných společensky. Dominovat má zřetel k tzv. sensiblním (kritickým) fázím osvojování zkoumaných dovedností (resp. jejich složek), vzhledem k tomu, že právě v nich se projevy obou výše zmíněných sfér integrují.

Jednou z důležitých existenčních podmínek pro hodnoty zakódované společensky je transmise, přenášení kódu z individua donora na individuum akceptora. Ta vyžaduje oboustrannou motivaci – akceptor ovšem musí dozrát k potřebě být vyučován, donor jedná pak na základě aktuální potřeby vyučovat, kterou probouzejí symptomy akceptorovy vyladěnosti pro příjem formativních informací (jde o informace, které jazyk poskytuje o sobě). Tím je indikován hlavní výzkumný zřetel projektu: vyšetření symptomatiky skrytého zájmu dítěte o formativní informace relevantní pro onotogenesi jeho idiolektu. Tento zřetel je o to důležitější, že sensiblní fáze osvojení jednotlivých jazykových dovedností, resp. jejich složek, v relativní chronologii meziindividuálně varii. Vyšetření

jejich manifestace, zvláště má-li jít také o získání podkladů pro včasnou indikaci obsahu a způsobu intervence do spontánního vývoje idiolektu dítěte, je tedy podstatně důležitější než např. statistické poznatky o jejich relativní chronologii.

Ze všech výše uvedených důvodů má být hlavním cílem projektu právě vyšetření s y m p t o m a t i k y (zvl. rané) senzibilních fází jednotlivých jazykových dovedností a jejich složek. Dodejme, že pro řešitele má být relevantní nejen symptomatika čistě etologická, ale i somatická, protože je s ní symptomatika i skutečnost etologická rovněž v korelaci. Získané teoretické poznatky budou mít kromě dlouhodobého lingvistického i využití bezprostřední v oborech pomezí a přilehlých. V lingvistice pomohou hlavně při bádání o determinantách.

Soustředěným mezioborovým výzkumem má tento projekt vytvořit také teoretické předpoklady pro kausálně založenou péči o včasný rozvoj spektra komunikačních predisposic dítěte, ale i pro dílčí intervence dodatečné, a vypracovat tak strategii prevencí vzniku komunikačních bariér. Mimo předpokládaná uplatnění klinická by mohly takto získané poznatky a na nich založená praxe přispívat k omezování izolovanosti některých sociálních skupin. Výsledkům této práce by měla být dána publicita a měly by získat své místo v systému odborného vzdělávání, především jazykovědného, ale i jiných oborů, v nichž budou tyto výsledky aplikovány.

Metodika: Výzkum by měl probíhat na dětech od 0–3 let. Měl by sledovat nejprve stránku fonetickou a kinetickou, později by se měl orientovat i sémasiologicky. Pro zajištění standardních individuů bude vytypován vzorek na základě anamnesy ještě v prenatálním období. Na takto připraveném vzorku budou v pravidelných intervalech prováděna indikativní anthropometrická zjišťování, hlavně bioakustická, EEG a myografická (EMG), jež budou zvláště v závěrečné fázi doplněna charakteristikami morfologicko-anatomickými. Klíčovými údaji vlastního výzkumu budou hodnoty zvukového spektra snímané jednak za klidného bdění (zvláště pro sledování postupné vnitřní diferenciace projevů), jednak ve fázi somnolence (pro zjišťování neutrálních hodnot včetně jejich proměn s pokračujícím věkem), jejich změny chápané jako funkce času, jejich korelace vzájemné a korelace s hodnotami EMG, EEG a s údaji morfologickými a anamnestickými. Zjišťování hodnot a jejich korelací má sloužit hlavně k objevení včasných symptomů specifických senzibilních fází, a tím zároveň individuálních dispoic a risik. Korelace mají být vyhodnoceny matematicko-statisticky. Na základě dosavadních představ o relevanci složek spektra doporučujeme k sledování tyto faktory akustického spektra: Formanty F0, F1, F2, F3, poměry F1 : F2, F1 : F3, toleranci F2, závislost změn F1 a F3 na změnách F2, později průběh vokalicko-konsonantických transientů. Dále interval začátku fonace, tempo, rytmus, intenzitu formantů, profilaci slabik, taktů, kól, hlasové rozpětí. Jako zvláštní znamení charakteristické výskyty nefonologických formantů. Počítá se s dodatečným soustředěním zájmu i na jiné relevance, které případně vyplynou z výzkumu. Uvedeným zjišťováním musí předcházet audiologické vyšetření každé sledované osoby.

Je třeba poznamenat, že heuristické významnosti zvukového spektra nemusí odpovídat postavení akustické složky v hierarchickém uspořádání uvnitř struktury samotných řečových nebo lalických projevů. Vnitřní strukturální hierarchisace představuje u zmíněných fenomenů takový problém, že má být jedním z předmětů zkoumání.

Chování každé osoby bude snímáno v terénu synchronisovanou digitální kamerou a nahráváno spolu s projevy akustickými, jež budou snímány pomocí dvou vhodně umístěných a vhodně kalibrovaných mikrofonů. Kamera má sloužit k určování fáze (ve smyslu psychologickém), ale také k vizuální kontrole hlavně mimického a páteřního svalstva. V indikovaných případech bude vybavení rozšířeno o EMG a EEG (popř. o laryngální stroboskop) a snímání pak bude uskutečňováno v areálu pracoviště.

Veškeré údaje budou zaznamenávány a sledovány v časové ose se zvláštním zřetelem k rozlišení descendance a emergencí. Realisace projektu bude vyžadovat instrumentální vybavení běžné v experimentálních výzkumech bioakustických, foniatrických a fonetických, jakož i v klinické neurologii (hlavně frekvenční multianalysátor se zabudovaným PC). Projekt bude ukončen tak, aby na něj v případě zájmu mohl navázat další longitudinální výzkum.

Na jiném místě jsme pojednali o tom, jakým přínosem se takto koncipovaný mezioborový výzkum může stát pro sféru zdravotní, sociální, sociálně politickou a kulturně politickou. Na druhé straně může právě jen takováto a takto axiologicky orientovaná mezioborová souhra významněji posunout vpřed ontologii jazyka, tím že umožní analýsu geneze jednotlivých jazykových dovedností – určí, z jakých předstupňů ta která dovednost vyrůstá a za jakých vnějších předpokladů i vnitřních okolností, stanoví chronologická optima. Může tak pomoci vyjasnit i otázku, do jaké míry jsou ontologické determinanty replikami determinant fylogenetických, tzn. pomoci stanovit, pro které oblasti jazyka (v jeho hlubším ontologickém chápání) a do jaké míry platí i v jazyce zákon biogenetický (o jehož rozsahu platnosti máme zatím znalosti minimální, srov. Romportl, 1994a). Takové by dle našeho názoru mělo být naplňování jazykovědného odkazu 19. století. Máme za to, že právě takovým způsobem se také může jazykověda stát platnou při zdokonalování společnosti postavené par excellence na principu komunikace.

LITERATURA

- KLIMOV, G. A.: Očerk obščej teorii ergativnosti. Nauka, Moskva 1973. 264 s.
- KLIMOV, G. A.: Tipologija jazykov aktivnogo stroja. Nauka, Moskva 1977. 320 s.
- ROMPORTL, S.: In memoriám August Schleicher. In: SPFFBU, A 36, 1988, s. 161-172.
- ROMPORTL, S.: Kořeny a smysl biologického myšlení v jazykovědných pracích Augusta Schleichera (1821-1868). LF 112, 1989, s. 8-23.
- ROMPORTL, S.: O naturalistickém pojetí ontologie jazyka a její vývojově psychologické orientaci v pozdních pracích Augusta Schleichera. (Ke stému dvacátému výročí badatelova úmrtí.) In: SbPPedFBU, Řada jazyková a literární č. 24, 1991, s. 27-36.
- ROMPORTL, S.: Jazykovědné idiosynkrasie a zděděná tabu v ontologii jazyka. (Nad odkazem Augusta Schleichera.) In: SPFFBU, A 42, 1994, s. 7-14.
- ROMPORTL, S.: O biologické povaze přirozeného jazyka. Albert, Boskovice 1994. 124 s.
- ROMPORTL, S.: Schleicher a Whitney. LF 117, 1994, č. 3-4, s. 248-266.
- ROMPORTL, S.: Vývojové determinanty finitního slovesa v češtině. In: SPFFBU, A 48, 2000, s. 81-90.
- SCHERER, W.: Zur Geschichte der deutschen Sprache. Berlin 1868.
- SCHLEGEL, F.: Über die Sprache und Weisheit der Indier. Heidelberg, 1808.
- SCHLEICHER, A.: Zur vergleichenden Sprachgeschichte. Bonn, 1848.
- SCHLEICHER, A.: O spisovnej češtině. Odevřený list cizozemského lingvisty Čechoslovanovi. Bonn, 1949.
- SCHLEICHER, A.: Die Sprachen Europas in systematischer Uebersicht. Bonn 1850.
- SCHLEICHER, A.: Die deutsche Sprache, Stuttgart 1860. Druhé doplněné vydání 1874.
- SCHLEICHER, A.: Die Darwinsche Theorie und die Sprachwissenschaft. Weimar 1863.
- SCHLEICHER, A.: Über die Bedeutung der Sprache für die Naturgeschichte des Menschen. Weimar 1865.

- SCHMIDT, J.: Die Verwandtschaftsverhältnisse der indogermanischen Sprachen. Weimar 1872.
 SCHWANN, Th.: Mikroskopische Untersuchungen über die Übereinstimmung in der Struktur und dem Wachstume der Thiere und Pflanzen. Leipzig 1839.
 SEDLÁČKOVÁ, E.: Development of the Acoustic Pattern of the Voice and Speech in the Newborn and Infant. Academia, Praha 1967. 113 s. + XXIV tab.

AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Linguistics of the 20th century is criticised for that it failed to create prerequisites for linguistic applications in the humane sphere. An attempt is made to trace such ontology of language as could become basis for interdisciplinary projects concerning disciplines interested in language. In this respect, it is pointed out that languages and living creatures have a very important *tertium comparationis*, namely the subordination to the evolution laws. In consequence, they have a natural common *genus proximum*. (Let us add that languages are themselves c o m p o n e n t s of biological entities, as well. This aspect must not be blended with that only comparing languages to living creatures – in order to prevent confusion.) It will be proper to commemorate especially Schleicher's programme conception of evolutionary linguistics, which has not ceased to be the most theoretical programme postulate in linguistics.

The following sample project is presented, aiming at investigating in early ontogeny of languages:

Even if made with frequent interdisciplinary references, the attempts at exactly stating what is standard, and what is pathological in children's language growth lack in a consistent ontological orientation, thus having themselves rather a character of partial probes. Therefore the problem of the disposition of the area of interest within the network of concrete logic is to be prioritised in the investigation proposed. The proposition gathers arguments and refers to evidence in favour of the presumption that natural languages of ethnical human populations are, in the first instance, of ethological specificity. This point of view implies an appropriate axiological structure of the investigators' interests, resulting in the choice of adequate methods. Most attention is to be directed to important aspects of the mode of the genesis, as well as of the mode of existing, of all the partial abilities that constitute the language competence or are relevant for it, so far as they come into being through obligatory learning, for it is even in the abilities arisen through obligatory education that the expression of the aptitudes guaranteed by records in the genetic code inherited in the biological line is synthesised with the expression of entries coded and inherited in the social line.

An important condition for existence of the values coded, and "inherited" in the social line is what may be called transmission, i. e. the transferring of the code from a donor to an acceptor. It is the prerequisite of a successful performance of any transmission that both actors were interested in it – the acceptor must first grow up to feel a need in being taught, the donor, in his turn, acts under a pressure of feeling a necessity of teaching, evoked by specific symptoms of the acceptor's disposition to receive some specific pieces of the formative information. Hence the major object of the examination proposed is indicated: to find out by which specific symptoms the child reveals its latent interest in receiving such pieces of formative information as would be relevant for the actual specific stage of the development of its idiolect. The importance of such respect is accentuated by a further fact, namely that the sensitive periods, in which partial language abilities are acquired by the child, vary to a certain extent in relative chronology from person to person. It is thus most important to find out the manner of manifestation of the sensitive periods (more than to provide e. g. statistical data on their relative chronology), especially if it may be for the purpose of getting key signs for early indication of how to intervene in a spontaneous development of the idiolect of a child.

For all the reasons stated above it ought to be considered for objective to find out (especially) the (early) symptomatics of sensitive phases of all the particular language abilities or their compo-

nents, respectively. Not only purely ethological symptomatics should be relevant for the researchers – somatic symptoms are of no less importance, for both the ethological symptomatics and ethological reality are in correlation with it.

It is the aim of the grant project, by concentrated interdisciplinary research to create a theoretical base for a causally oriented care of the earliest possible development of all components that constitute children's disposition to communicate, as well as to create a theoretical base for carrying out secondary interventions. In this way a strategy of how to prevent the genesis of communication barriers ought to be elaborated. Besides having, as it is expected, applications in clinical sphere the knowledge obtained through the research proposed – including new practice that may result from it - should contribute to release smaller social groups from isolation. The results of the research should be given publicity and an appropriate position in the system of professional education.

